

FARKAS JENŐ

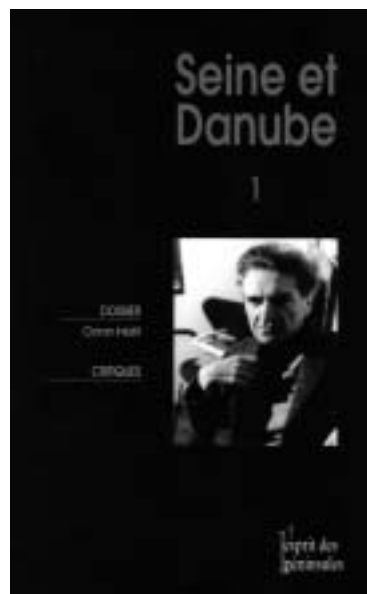
Egy párizsi folyóirat: Seine et Danube

Valamikor 1975 táján egy emigráns román író folyóiratot adott ki Párizsban *Les Cahiers de l'Est* (Keleti Füzetek) címmel, és 1980-ig többek közt, tucatnyi magyar író novelláit és verseit jelentette meg. Erre ma már senki sem emlékszik, holott az ún. magyar ellenzéki írók nagy többsége itt kapott jelentősebb rendszeres nyugat-európai publicitást. Majd 1991-1992 között ismét megjelent a lap (*Les Nouveaux Cahiers de l'Est* – Új Keleti Füzetek), és ebben is több magyar író szerepelt. Ha valakit netán érdekelne, ezek a számok megtalálhatók a budapesti Francia Intézet könyvtárában. Majd 2003 végén következett a harmadik felvonás, a *Seine et Danube* című lap a párizsi L'Esprit des Péninsules kiadó gondozásában. Ez a kiadó számos balkáni író műveit juttatta el a francia könyvpiacra. Mindhárom lap főszerkesztője ugyanaz a Dumitru Țepeneag, aki 1973-ban hagyta el Romániát, és akitől a diktátor saját kezűleg vonta meg állampolgárságát. Azóta terjedelmes írói életművet alkotott román és francia nyelven.¹

A cím jelképes: a Szajna és Duna, bár ellentétes irányba folyik, Európa egységére kíván utalni, a francia szellemiség jegyében. Mi tagadás, érzékelhető némi nosztalgia ama bizonyos „esprit français” felélesztésében, amiben a románok mindig szívesen részt vállaltak. A főszerkesztő szerint „a beszűkült és áporodott párizsi szellemi életre” ráfér egy kis friss levegő. A közép- és kelet-európai írók mellett ezúttal fontos szerepet kap a francia irodalom értékeinek új szempontok szerinti megvilágítása. Így esett a választás egy tematikus Cioran-számra, ami egyértelműen szerencsés témaválasztásnak tűnik. Az utóbbi időben megszorodtak a Cioran-ellenes írások, amelyek a szerző egész életművét megkérdőjelezték vasgárdista múltja miatt. Alain Paruit, a Párizsban élő kiváló fordító alaposan megleckézteti Alexandra Laignel-Lavastine-t, aki 2002-ben jelentette meg *Cioran, Eliade, Ionesco: a fasizmus elfeledése* című monográfiáját² a párizsi Presses Universitaires de France kiadó gondozásában, amelyben a szerző mintegy egymás mellé helyezi Ciorant, Eliadét és Ionescót a fasizmus iránti vonzódásukban. Ez azért képtelenség, mert Ionesco soha nem vonzódott a szélsőjobbhoz, viszont már az ötvenes években hangot adott kommunistaellenes nézeteinek, amikor a párizsi baloldal még nem akart

tudomást venni a gulágokról, ahogy a francia mondaná: „fennkölt vaksággal” elsiklott a kérdés felett. Laignel-Lavastine azt rója fel Ionescónak, hogy a háború után a franciáknak nem „adta föl” barátait, Ciorant és Eliadét, a két vasgárdistát, majd hosszasan „bizo-nyítja” Cioran és Eliade életművében a látens antiszemitizmus meglétét.

Csak egy példát ragadok ki Paruit bírálatából: Laignel-Lavastine így „idézi” Ciorannak a zsidóságról szóló mondatát a *A létezés kísértése* (1956, 89. o.) című könyvéből: „köztük csak sápadt bankárokat találni” (franciául: „on ne rencontre parmi eux que des banquiers pâles”, mely kijelentés ilyen formában egyértelműen sarkított, viszont az eredetiben Cioran mondata így fest: „csak köztük találni sápadt bankárokat” („on ne rencontre que parmi eux des banquiers pâles”. A különbség jelentős! A csúsztatás magáért beszél. „Micsoda perverz erőfeszítés – írja Paruit – a határozószó illeten való elmozdítása!”, melyből aztán a szerző Cioran zsigeri antiszemitizmusát vezeti le. Alain Paruit maga is elítéli Cioran ifjúkori politikai tevélységeit, és azt is, hogy 1990-ben az idős szerző vállalta a *Románia színeváltozása* című könyvének igen erőteljesen kozmetikázott kiadását, holott romániai lapok rögvest megjelentették a kihagyott részeket, természetesen Cioran beleegyezése nélkül. De hogy világosabb legyen a kép a franciául értő olvasó számára, Alain Paruit bő részleteket közöl az 1936-ban kiadott *Románia színeváltozása* című könyvből saját fordításában, ugyanis ez az egyetlen műve Ciorannak, amely nem olvasható franciául. A következő tanulmány is erre a könyvre utal. Marta Petreu, a kiváló kolozsvári költő, lap- és könyvkiadó Cioran és Spengler filozófiáját összehasonlítva jut ar-

ra a következtetésre, hogy Cioran kortársai nem értették meg a *Románia színéváltozását*. A legtöbben a könyv románellenes élet bíralták, holott itt egy világos „spengleri kódról” van szó. Cioran átvette a világtörténelemre mint a keletkező és elhaló kultúrkörök egymásutániságára vonatkozó elméletet, vagyis hogy minden kultúra vagy kultúrkör átmegy az emberi élet korszakain (gyermek-, ifjú-, férfi- és öregkor). A nagy és kis kultúrák közötti különbségek csak a kis kultúra radikális változásával, ugrásszerű fejlődésével csökkenthetők. Így Cioran a román kultúra megújódását a hitleri nemzetiszocialista modell alkalmazásában látta. Ezért dicsőített mindenfajta barbár (német és orosz) ösztönt és őserőt, a diktátorokat (Hitlert, Mussolinit, Sztálint). Az ifjú Cioran az irracionalista, romantikus és pesszimista filozófiai irányzatok hatása alá került, így Spengler, Nietzsche, Schopenhauer meghatározó támpontok az életmű megítélésben. Marian Victor Buciu a szerző világvég-elméletét elemzi több művén keresztül. Cioran mindig is hangoztatta a történelem abszurditását, és elvetette a haladáselméletet (ez is Spenglertől való). Az idős Cioran nem kis gúnnyal vallja egyik beszélgetésében, hogy mára már a „történelemfilozófia merő zszurnalizmus”, s őszintén szólva mi más egy-egy tetszetős Fukuyama- vagy Huttington-könyv, amelyről a világ, bár – legalábbis nálunk – egy kicsit megkésve, évekig liheg? Ugyanakkor Cioran a Nyugat szemére veti, hogy kivonul a történelemből, ő meg továbbra is a barbárokra vár (mongolokra, oroszokra), akik majd elhozzák a várva-várt megújódást.

Meglepően új képet fest Dieter Schlesak az idős mesterről, aki egy életen át hűvös távolból, mérhetetlen iróniával és cinizmussal érkezett a nőkről, a szerelemről és a kuplerájokról. Történt ugyanis, hogy a hetvenéves Cioran halálosan beleszeretett egy német rajongójába, a Kölnben oktató Friedgard Thoma nevezetű hölgybe. A Molière-vígjátékokba illő idős szerelmes poste restante levelezett a lánnyal, esténként képes volt lemenni a hatodik emeletről (a házban nem volt felvonó) a sarki telefonfülkébe, hogy felhívja szerelmét. Viszont amikor Friedgard visszautasította Cioran „férfias” rohamait, az idős úr úgy viselkedett, mint egy „durcás gyermek”. Közben a lány megismerkedett Cioran élettársával, Simone Bouével, s már együtt ültek az Alzheimer-kóros író betegségánál. Thoma meséli, hogy egy alkalommal meglátogatta Ciorant a kórházban, s ahogy a mester meglátta őt, ünnepélyesen kijelentette: „Ich war ein großer Frauenjäger” (nagy szoknyavadász voltam). Erre a lány és Simone Boué összeborulva nevettek, majd sírtak. Ez volt Cioran utolsó értelmes mondata.

A Cioran-mítoszt, amelyet főképp saját maga gerjesztett, egyre több bírálat éri. Rendkívül szellemes és

eredeti Livius Ciocârlie esszékötete Ciorannak az ezeroldalas *Cahiers* (Füzetek)³ című könyvéről. Ebből olvashatunk a lapban egy hosszabb részletet. A román kritikus abból a feltevésből indul ki, hogy Cioran, a valós személy elveszítette indentitását, száműzött lett mindennütt, és gyakran magára öltötte a vigasztalanság és boldogtalanság maszkját. A „nagy beteg”, a pusztulás és világvége profétája, a halál szakértője, az öngyilkosság filozófusa annyira vigyázott saját egészségére, hogy nem kávézott, nem ivott, diétázott, semmilyen túlzásba nem lehetett belevenni. Egyik aforizmájában azt írja, hogy: „Legjobban azt szeretném, ha a nap előttem robbana fel, és darabjaira hullana...” Erre Ciocârlie megjegyzi, hogy milyen jót nevezhetett a szkeptikus sznob Cioran, a „rossz dandyje”. Egy másik aforizmája: „...minden tehetséges emberben van valami szélhámosság” – magára a szerzőre is jellemző. Ami a zsidókat illeti, Ciocârlie szerint Cioran mindig is imádta őket, csak a zsidók számára kellemetlen módon, hiszen gyakran érkezett arról, hogy a sorstalanság és a csapások mélyebb átérzése céljából zsidó szeretett volna lenni. Kedvenc „kollégája” Jób volt, akivel Cioran, a megalomániás szkeptikus közeli rokonságot érzett. A különbség csak annyi, hogy Ciorannak az égvilágon semmi baja nem volt, leszámítva egy kis reumát.

A folyóiratnak mintegy harmadát teszik ki az igényes könyvismertetések, főleg Cioranról szóló monográfiákról. Ezenkívül a főszerkesztő naplója olvasható, amely a rá jellemző maliciózus hangnemben veszi szemügyre a párizsi kulturális élet főbb szereplőit. Például Philippe Sollers *l'Etoile des amants* című regényét szomorú Céline-utánzatnak véli, s csak annyit fűz hozzá: „Milyen rosszul öregszik” ez a Sollers.

Az elegáns külsejű folyóiratnak sok sikert kívánunk, s csak remélni tudjuk, hogy az ötödik vagy hatodik száma magyar szám lesz. ■

¹ Magyarul megjelent regénye Dumitru Țepeneag: *Európa Szálló*, Ford. Németi Rudolf, Budapest, 2002, Palamart Kiadó.

² Lásd magyarul a *Nagyvilág* 2000 /10. számában megjelent részüket a könyvből; a *Magyar Demokrata* (2003/35-36.) jelentette meg e könyvről szóló J.-Cl. Maurin-tanulmányt. (Egy posztumusz leszámolás természetrajza), amely témédek tárgyi tévedést és ennél is több félrefordítást tartalmaz.

³ Lásd Cioran: *Füzetek*, ford. Réz Pál, Budapest, 2002, Mérleg, Osiris.